

УДК 371.214

ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК СТУДЕНТІВ У ПРОЕКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ

кандидат педагогічних наук, доцент, Мегем Є.І.,

кандидат педагогічних наук, старший викладач, Дещенко О.М.

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, Україна, Глухів

У статті розглянуто проектування в особистісно-орієнтованій проектно-технологічній підготовці майбутніх учителів технологій, як один із методів формування у студентів особистісно значимих, соціалізованих, професійних знань, умінь і навичок. Встановлено зв'язок між проектно-технологічною діяльністю та особистісним розвитком студентів в особистісно-орієнтованому навчанні. З'ясовано, що проект, який відповідає реальним потребам, вибраний студентом у відповідності до своїх здібностей та можливостей, стає для нього особистісно значимою проблемою. На даному етапі дослідження розроблені окремі складові методики особистісного розвитку студентів у процесі їх практичної проектно-технологічної підготовки. Обґрунтовано, що проектна діяльність надає можливість усім без винятку студентам здійснювати особистісний розвиток, проявити свої здібності, стимулює їх професійно-особистісний ріст, що і є одним із шляхів особистісного розвитку студентів у проектно-технологічній підготовці особистісно-орієнтованого освітнього процесу.

Ключові слова: проектно-технологічна підготовка; особистісно-орієнтований освітній процес; метод проектів; особистісний розвиток студента; мотивація діяльності; педагогічне спілкування.

PhD in Pedagogic sciences Y. Mehem, PhD in Pedagogic sciences

O. Deshchenko Students' personal development of in the project-technological training/ Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, Ukraine, Hlukhiv.

The article deals with the designing in future technology teachers personal-centered project-technological training as a method of forming students personally meaningful, socialized, professional knowledge and skills. The connection between project-technological activities and students personal development is determined in student personal-centered learning. It was found, that a project that corresponds to the real need, selected according to student's abilities and capabilities, becomes a personally significant problem for them. At this stage of the researching separate components of methodology of students' personal development during their project-technological training. It was proved that the project activity provides an opportunity for all students to implement personal development, to show their abilities, stimulates their professional and personal growth, which is one of the ways of student's personal development in the project-technological personal-centered educational process.

Keywords: project-technological training; personal-centered educational process; project method; student's personal development; motivation for activities; pedagogical communication.

Вступ. Проектно-технологічна підготовка майбутніх учителів технологій передбачає їх особистісний розвиток та розвиток творчих здібностей, формує уміння використовувати знання на професійному рівні, надає можливість соціалізувати набутий досвід.

Аналіз літературних джерел дозволяє стверджувати, що структура проектно-технологічної діяльності, запропонована різними дослідниками? має певні відмінності. Але, не дивлячись на це, більшість із них відзначає, що проектна діяльність – процес творчий, у

якому можна виділити декілька суттєвих фаз: генерування ідей та ideale перетворення об'єкта (суб'єктивація); матеріалізація идеальних побудов у знаковому матеріалі проекту (об'єктивація); розгорнення знакової структури проекту в екстеріоризованій дії, матеріальне втілення задуму (матеріалізація).

Проектний метод навчання, що виник на початку ХХ ст. в США, пов'язаний з ідеями гуманістичного напрямку в філософії і освіті, які активно розроблялись Дьюї Дж. та Кілпатриком В.Х. У педагогіці доцільність проектного методу в освіті обґрунтована у працях Блонського П.П., Вахтерова В.П., Левіна Л.Е., Павлова М.Б., Коберника О.М., Симоненка В.Д. та інших.

Основна ідея проектно-технологічного підходу при всіх відмінностях в його трактуваннях лежить у руслі особистісно-орієнтованого освітнього процесу – творча самореалізація студентів, розвиток їх особистості, здібностей, співробітництва в навчанні, відповідальності за своє навчання шляхом включення кожного з них в активний пізнавальний, творчий процес.

Мета та завдання. Незважаючи на проведені дослідження, пов'язані із вивченням особистості студента, досі актуальною є проблема розвитку особистості майбутніх учителів технологій у проектно-технологічній підготовці. На даному етапі дослідження одним із важливих завдань проектно-технологічної підготовки – навчити студентів здійснювати проектну діяльність в особистісно-орієнтованому освітньому процесі, яка б стала основою їх особистісного розвитку і професійного зростання.

Виклад основного матеріалу. Для проблеми особистісно-орієнтованої проектно-технологічної підготовки, яку ми розглядаємо джерелом особистісного розвитку студентів, важливим є наступний висновок: суть даної освіти з точки зору цінностей самоактуалізації та

особистісного розвитку є оволодіння способами, засобами, за допомогою яких студент стає тим, ким він може стати, не вступаючи в протиріччя з цінностями та інтересами суспільства.

Говорячи про проект, як про метод, в особистісно-орієнтованій проектно-технологічній підготовці мають на увазі не просто практичний результат тієї чи іншої діяльності, а узагальнену модель певного способу досягнення поставленої освітньої мети, систему прийомів, певну технологію освітньої діяльності студента [4, 36].

Для вирішення завдань формування умінь проектування необхідно здійснити перехід від традиційного інформаційно-рецептивного підходу в навчанні майбутніх педагогів до особистісно-орієнтованого проблемно-методологічного. Цей підхід пов'язаний з розвитком конкретної методології вирішення типових проблем і завдань організації навчально-виховного процесу. У процесі вирішення цілісних проблем проектно-технологічної підготовки, які потребують від людини врахування багатьох протиріч, неоднозначних умов, що швидко змінюються, студенти, використовуючи метод проектів на особистісному рівні, формують уміння виділяти у практичній ситуації саму задачу, шукати необхідну для її розв'язування інформацію, визначати можливі альтернативи, приймати рішення, виконувати їх, оцінювати отримані результати.

У теоретико-методичних дослідженнях проектна діяльність студентів розглядається як така, у яку залучені суб'єкти освітнього процесу в ході виконання творчих навчальних проектів. У ході навчального проектування відбувається освоєння не тільки засобів і способів конкретної діяльності, але й особистісний розвиток.

Проведені дослідження дозволяють стверджувати, що у системі професійного навчання ці аспекти набувають особливого значення, так як продуктивне засвоєння професійних знань, умінь, навиків на

особистісному рівні, соціально- і професійно-орієнтований розвиток майбутніх спеціалістів є пріоритетними завданнями процесу підготовки кваліфікованих учителів технологій.

Аналізуючи результати досліджень нами було встановлено, що практична реалізація проекту в проектно-технологічній особистісно-орієнтованій підготовці здійснюється у сумісній розподіленій діяльності студента та викладача і передбачає низку етапів (стадій). Ключовими серед них для особистісного розвитку студентів є такі: пошук проблеми; вибір проекту, який би відповідав реальним потребам користувача і студента, що його виконав; проведення спеціального дослідження в процесі аналізу майбутньої діяльності; генерування ідей на етапі розробки різних варіантів виконання проекту; вибір та розробка однієї з них (або комбінації декількох); планування процесу виготовлення; випробування виготовленого виробу в реальному житті та оцінювання його за параметрами задоволення певних потреб. На всіх етапах розробки проекту знаходять своє використання узагальнені способи самоорганізації учіння студентів, способи розвитку їх пізнавальних здібностей. Нами встановлено, що проект, який відповідає реальним потребам користувача, вибраний студентом у відповідності до своїх потреб та можливостей, стає для нього особистісно-значимою проблемою. Використання ним методів евристики, зокрема, такого, як «мозковий штурм (мозкова атака)», допомагає оптимізувати пошук оригінальних ідей, а прийоми розвитку творчого мислення дозволяють включити об'єкт проекту у все нові зв'язки, виявити все нові якості, рефлексивні прийоми допомагають студенту в коректуванні як технологічного процесу, так і своєї поведінки. Все це позитивно впливає на їх особистісний розвиток.

Нами встановлено, що проектна діяльність студентів детермінується здатністю особистості до саморозвитку, активному

самовизначенню. Адже для того, щоб здійснювати проектування, студент, який створює проект, повинен навчитись виробляти власне бачення майбутнього – не звертатись до незалежного від нього об'єктивного устрою структур мислення та його законів, але спираючись на власний особистий зв'язок з усім світом, уміти об'єктивувати та виражати його як конструкт констатуючий власне бачення. Це стає можливим, якщо особистість володіє так званим проектним мисленням, яке має певну специфіку, яка відрізняє його від інших типів мислення: проектне мислення спрямоване на перетворення ситуації і тому воно виділяє ситуацію в якості предмету розумової діяльності.

Ми стверджуємо, що оволодіваючи проектною діяльністю на професійному та особистісному рівнях, майбутній учитель технологій сам стає суб'єктом цієї діяльності. Варто сказати, що студента як суб'єкта педагогічної діяльності в цілому характеризують такі складові, як визначеність мети, активність, саморегулятивність; педагогічна самосвідомість, як специфічний для суб'єктної діяльності образ світу; індивідуальні психологічні властивості, які визначають його відповідність педагогічній діяльності; структура педагогічних здібностей; педагогічна спрямованість, адекватність самооцінки рівню домагань; емпатія; альтруїстично спрямована система відносин.

У проектно-технологічній підготовці, в процесі виконання проекту в інтегрованому вигляді використовуються знання із багатьох предметів, тим самим стимулюючи розвиток зацікавленості у студентів до цих предметів.

Проектний метод створює й інші можливості для особистісного росту студентів. Він вдало поєднує відмінності дивергентного мислення, необхідного для творчої діяльності, та конвергентного мислення, необхідного для прийняття рішень. Поєднання цих

різноспрямованих здібностей дозволяє вибрати стратегію для розв'язання конкретного завдання.

Ми можемо стверджувати, що проект дозволяє реалізуватись тим здібностям студентів, які не розкриваються на теоретико-пізнавальних заняттях. Нерідко студенти, які почувають себе некомфортно на заняттях, розкриваються в проектній діяльності. Завдяки цьому зростає їх самооцінка, розвиваються особистісні якості, впевненість у своїх силах. Вони вчаться сприймати себе як активних людей, а не просто споживачів готових знань. Багато студентів дізнаються про свої здібності саме через виконання проектів. Такі студенти краще вчаться на конкретних діях, вони тяжіють до «життєвих знань», засвоюють предметний матеріал у процесі практичної проектної діяльності.

В груповій роботі над проектом об'єднуються студенти з різними і різноспрямованими здібностями. Колективна робота над проектом – це навчання у співробітництві. Від успіху кожного залежить успіх загального проекту. Різноманітність здібностей є позитивним фактором, студенти доповнюють один одного в колективній діяльності. Саме так реалізується в проектно-технологічній підготовці головна ідея навчання у співробітництві – вчитись розвиватись разом, а не щось виконувати разом. Проектний метод дає можливість усім без винятку студентам проявити свої здібності, він стимулює їх професійно-особистісний ріст, що і є одним із шляхів реалізації головних завдань особистісно-орієнтованого освітнього процесу.

Встановлено, що в реалізації методу проектів на особистісному рівні важливе місце займає мотивація діяльності студентів. Мотиви діяльності і поведінки, як відомо, створюють ядро особистості. Мотив – складне, інтегральне (системне) утворення, але при всіх дефініціях в розумінні мотиву всі вчені єдині в тому, що мотив є збудником, причиною, основою вчинків, діяльності і поведінки. В якості робочого

визначення можна прийняти, що мотив – це внутрішній потяг особистості до того або іншого виду активності, що пов'язане із задоволенням певної потреби [2, 56]. Сукупність стійких мотивів особистості визначає її мотиваційну сферу. Розвитку прагнень студентів до успіху (мотивація досягнень) сприяє, як витікає з ряду експериментів, баланс вимог та допомоги з боку викладачів («треба» і «можу») [6, 125]. Викладачам необхідно відучитись маніпулювати студентами, допомогти їм стати джерелом ідей: навчити студентів ставити перед собою реальну мету, виявляти в собі сильні і слабкі сторони, намічати для себе реальну перспективу. Для цього сам студент в процесі навчання не повинен себе почувати «пішаком», це обумовлено тим, що називають «дух навчання». Неуспіх же студентів у навчанні доцільніше пов'язувати з недостатністю їх зусиль, а не з їх здібностями або зовнішніми факторами [5, 29]. Участь викладачів у цій роботі дозволяє їм входити у світ цінностей, що не нав'язуються ззовні, ідентифікувати себе із справжніми цінностями – студентами, культурою. Вироблені викладачами цінності освіти в процесі усієї особистісно-орієнтованої проектно-технологічної діяльності виконують роль смислу педагогічної діяльності, подібно до того, як цінності людини взагалі виконують роль суті людського життя [1, 108]. Орієнтація на них дозволяє педагогу проаналізувати всі обставини на терезах основних цінностей. Використання цих цінностей педагогом в сумісній проектній діяльності надає засвоєнню особистісний характер.

Уміння викладачів впливати на проектну діяльність студентів у їх проектно-технологічній підготовці оптимізує навчальний процес проектування та дозволяє соціалізувати його на більш ранніх стадіях навчання.

Процеси проектування, пронизуючи всі ланки педагогічної діяльності, не можуть не відбитися на самій особистості викладача.

Загальновідомо, що розвиток людини визначається тією діяльністю, в яку вона включена. Тому, оволодіваючи прийомами проектування, педагог розвиває й особистісні характеристики, нерозривно пов'язані із цим видом діяльності. У кінцевому результаті формується проектна свідомість, що базується на знанні закономірностей педагогічного процесу, методологічних принципів навчання та особистісного розвитку суб'єктів освітнього процесу. Метод проектів ставить перед викладачем нові вимоги: необхідно добирати проекти, щоб збудити уяву студентів, оволодіти незвичною методикою виконання творчих проектів, шукати матеріальні ресурси для виконання проекту та ін. Змінюється позиція викладача: він перестає бути центром уваги та джерелом мудрості, а стає керівником процесів особистісного розвитку студентів. Керувати самостійними, незалежними студентами дуже нелегко [3, 327]. Все це створює значні труднощі для викладача. Навчання з використанням методу проектів сторицею оплатить викладачу його затрати. Студенти в сумісній з викладачем діяльності можуть спостерігати за його діями, разом з ним обговорювати проблему, пропонувати вирішення, співпрацювати задля досягнення спільної мети. Робота студентів над проектом сприяє тому, що навчання у вишах не обмежується одним кабінетом чи лабораторією. Студент, готуючи проект, консультується з різними людьми, звертається до спеціалістів, що працюють в навчальному закладі, на підприємствах, в організаціях, шукає інформацію за допомогою мережі Інтернет. Таким чином, студент стає краще підготовленим до сучасного соціального життя, у нього з'являється погляд на навчальний заклад як на прогресивний і динамічний центр отримання потрібних знань.

Висновки. Проектно-технологічна підготовка – потужний засіб особистісного зростання студента, розвитку його творчих здібностей, сприяє соціалізації отриманих знань та умінь.

На наш погляд, перспективним надалі лишається дослідження творчої співпраці викладача та студентів у проектній діяльності особистісно-орієнтованого освітнього процесу підготовки майбутніх учителів технологій.

Література:

1. Алексеев Н.Г. *Личностно ориентированное обучение: вопросы теории и практики* / Н.Г. Алексеев – Тюмень: ТГУ, 1997. – 216 с.
2. Голубева О.Н., Суханов А.Д. *Проблема целостности в современном образовании* / О.Н.Голубева, А.Д. Суханов // *Философия образования*. – М., 1996. С. 54 – 75.
3. Давыдов В.В. *Теория развивающего обучения* / В.В. Давыдов – М.: Интор, 1996. – 544 с.
4. Джонс Д. *Методы проектирования* / Д. Джонс – М.: Мир, 1986. – 316 с.
5. Загвязинский В.И. *О движущих силах учебного процесса* / В.И. Загвязинский // *Советская педагогика*, 1973, № 6. – С. 26 – 35.
6. Маркова А.К. *Формирование мотивации учения* / А.К. Маркова, Т.А. Матис, А.Е. Орлов – М.: Просвещение, 1990. – 192 с.

References:

1. Alekseyev N.G. *Lichnostno-orientirovannoye obucheniye: voprosy teorii i praktiki* / N.G.Alekseyev – Tyumen: TGU, 1997. – 216 s.
2. Golubeva O.N., Sukhanov A.D. *Problema tselostnosti v sovremenom obrazovanii* / O.N. Golubeva, A.D. Sukhanov // *Filosofiya obrazovaniya*. – M., 1996. S. 54 – 75.
3. Davydov V.V. *Teoriya razvivayushchego obucheniya* / Davydov V.V. – M.: Intor, 1996. – 544 s.
4. Dzhons D. *Metody proektirovaniya* / D. Dzhons – M.: Mir, 1986. – 316 s.

5. *Zagvyazinskiy V.I. O dvizhushchikh silakh uchebnogo protsessa/ V.I. Zagvyazinskiy// Sovetskaya pedagogika, 1973, № 6. – S. 26 – 35.*
6. *Markova A.K. Formirovaniye motivatsii ucheniya/ A.K.Markova, T.A. Matis, A.Y. Orlov – M.: Prosveshcheniye, 1990. – 192 s.*